

HİKEMÎ ÜSLUP

- Hikmet, hakimlik, bilgelik, felsefe, varlıkların ve olayların oluş amacının kavranması gibi anlamlara gelir; bilgi vermek, öğretmek, ahlaki yönden eğitmek amacıyla yazılan manzum edebî eserler ise “hikemî” (didaktik, talimi, öğretici) sıfatıyla adlandırılır. Bu tür eserler, ait olduğu toplumun, inanç, düşünce ve hayat anlayışını aksettirirler.
- Didaktik şiir örneklerine Türk edebiyatının başlangıcından itibaren rastlanmakla birlikte, bu türün asıl gelişimi İslamiyetin kabulünden sonraki döneme rastlar ve bu tür Arap ve büyük ölçüde de Fars nasihat literatürü etrafında gelişir.
- Didaktik şiirin ilk önemli örneği, Orta Asya sahasında kaleme alınan Yusuf Has Hâcib’in *Kutadgu Bilig* adlı siyaset-namesidir. Bunu, bir sonraki asırda kaleme alınan Edîb Ahmed’in *Atebetü’l-Hakâyık* ve Ahmed Yesevî’nin *Dîvân-ı Hikmet*’i takip eder.
- Anadolu sahasında bu tür, eğitici mesneviler ve divanlardaki didaktik şiirler olmak üzere iki kolda gelişir. Nâbî (ö.1124/1712) ile birlikte, düşünceyi ön plana çıkaran “hikemî” üslup, klasik şiirde yeni bir vadi açar. Bu üslup, en verimli dönemini XVIII. asırda yaşar ve Râgıb Paşa, Râşid , Seyyid Vehbî ve Münîf gibi önemli temsilcilerini yetiştirir.
- Hikemî üslupta, duygu ve hayalin yerini düşünce alır. Dünyaya ve olaylara “ibretle bakmak” ve onların arkasındaki yaradılışın sırlarını, mutlak hakikati çıkarmak asıl amacı oluşturur.
- Bu üslup, önce Fars edebiyatında Sâib-i Tebrizî’de görülür. Nâbî’de, bu üslubu divan edebiyatına kazandıran şair olur.

NÂBÎ (1642-1712)

- Hikemî üslubun divan şiirindeki kurucusu olan **Nabi** (1642-1712), Urfa’da doğmuş ve genç yaşta İstanbul’a gelerek altı padişah dönemini idrak etmiştir. Yaşadığı dönem, imparatorluğun valide sultanların entrikaları, ayaklanmalar ve isyanlarla sarsıldığı kaos yıllarına rastlar.
- Asıl adı Yusuf’tur. Medrese öğrenimini Urfa’da tamamlamış, tahminen 23-24 yaşlarında IV. Mehmed’in saltanatı döneminde İstanbul’a gelmiş ve kısa sürede kendisini kabul ettirmeyi başararak Musahip Mustafa Paşa’nın kâtibi olmuştur.
- Paşayla birlikte Kamanîçe Seferine katılmış ve dönüşünde kalenin fethini anlatan *Fetih-nâme-i Kamanîçe* adlı eseri kaleme almıştır.
- Daha sonra, Mustafa Paşa’yla birlikte IV. Mehmed’in şehzadelerinin Edirne’deki sünnet düğününü *Surnâme* adlı eserinde; Paşa’nın yardımıyla gittiği hac yolculuğunu da *Tuhfetü’l-Harameyn*’de anlatmıştır.
- Kendi isteğiyle Paşa’nın Kethüdalık görevinden ayrılmasından sonra, etrafındaki insanların tavırlarını değiştirmesi üzerine “Azliyye” kasidesini kaleme almıştır.
- Mustafa Paşa’nın Mora seraskerliğine atanması üzerine Mora’ya gitmiş ve fakat onun ani ölümü üzerine Halep’e yerleşmiş ve hayatının önemli bir kısmını burada geçirmiştir.

- Halep yılları, onun sanat hayatının asıl şekillendiği yıllar olmuştur. *Dîvân*'ını burada tertip etmiş, *Hayriyye* adlı *Hayrâbâd* mesnevilerini bu şehirde tamamlamıştır. Bu eserler onun olgunluk dönemi eserlerini oluşturur.
- Halep'teki huzurlu hayatı, Çorlulu Ali Paşa'nın sadrazamlığı döneminde bir süre de olsa sekteye uğramış ve maaşı kesilerek evi elinden alınmıştır. Baltacı Mehmet Paşa'nın Haleb Beylerbeyi olarak atanması üzerine, yeniden eski imkânlarına kavuşmuş ve ömrünün son yıllarını onunla birlikte dönerek İstanbul'da geçirmiştir. *Münşeât*'ını da bu dönemde yazmıştır.
- Nâbi İstanbul'a dönüşünden birkaç yıl sonra 1712'da ölmüştür.
- Nabî manzum ve mensur pek çok eser vermiş bir şairdir. Bunlar içinde en önemlileri, *Dîvânı* ile *Hayriyye*, *Hayrabad*, *Surnâme* adlı mesnevileridir.
- *Türkçe Divanı*'nda yer alan kasideler, uzunluklarıyla dikkat çeker. Beş kasidesinde beyit sayısı yüzü aşmıştır. Fakat o, asıl kudretini gazellerinde göstermiştir. *Dîvân*'ında 778 gazel vardır.
- Nâbî, düşünce ile şiiri buluşturduğu hikemî üslubuyla şiire yeni bir soluk getiren, kendisinden sonra gelen takipçileriyle "Nabî Mektebi"ni oluşturan, üslup sahibi bir şairdir.
- Nâbi, hayata ve olaylara ibret gözüyle bakabilen, aksaklıkları görebilen ve onları eleştirebilen bir mizaca sahiptir. *Dîvânı* ve *Hayriyye*'si âdeta devrin tarihine düşülen notlar gibidir.
- Hikemî üslubun en güzel örneklerini verdiği gazellerinde, şairliğinin gücünü, düşünce ufkunun genişliğini, dile olan hakimiyetini ve engin birikimini görmek mümkündür.
- Nabi, dünyayı ve varlığı sorgulayan, olaylara ibret gözüyle bakabilen bir düşünürdür.
- "Hikmet-âmiz gerekdir eş'âr / Ki me'âli ola irşâda medâr" diyen şaire göre, şiirin asıl amacı okuyanı uyarmak ve onlara doğru yolu göstermektir.
- Yer yer aşıkane şiirler de kaleme alır. Fakat "Şimden girü düşmez sana vâsf-ı mey ü mahbûb / Nâbî dehen-i hâmeni kıl hikmete müdâm" diyerek, kendisine aşktan, şaraptan söz etmenin yakışmayacağını belirtir. Âşıkane şiirlerinde bile hikmet vardır.
- Nabî'ye göre, şiirde mana ince, işitilmemiş, yeni olmalıdır. O, şiirlerinde Sâib-i Tebrizî'nin yanında, Molla Câmî ve Sebki Hindî'nin önemli temsilcisi Şevket-i Buhârî gibi şairlerinden de etkilenmiştir.
- "Ey şiir meydanında satan lafz-ı garibi / Dîvân-ı gazel nüsha-i kâmûs değildir" diyen Nabî'ye göre, şiirde kullanılan dil, açık ve sade olmalıdır. Bu sebeple, şiirlerinde düşünce ağır basmakla birlikte kuruluğa düşmez. Şiirlerinde, akıcı, rahat, tekniği kuvvetli bir söyleyiş vardır. Bu kusursuz, güçlü söyleyişle birçok şair tarafından örnek alınmıştır.

NÂBÎ (1642-1712)

Gazel

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz

Biz neşâtın da gamın da rûzgârın görmüşüz

dehr: dünya

“Dünya bahçesinin hem son baharını, hem de baharını görmüşüz. Biz, mutluluğun da, kederin de zamanını görmüşüz.”

Beyitte, dünya bir bahçeye, bahçenin baharı ve güzü de insanın gençlik ve yaşlılık dönemlerine benzetilmiştir.

**Çok da magrûr olma kim mey-hâne-i ikbâlde
Biz hezârân mest-i magrûrun humârın görmüşüz**

hezâran: binlerce

humâr: baş ağrısı

“İkbal meyhanesinde fazla gururlanma. Biz binlerce gurur sarhoşunun (içkiden sonra gelen) baş ağrısını görmüşüz.”

İnsanın bahtının açıklığı bir meyhaneye benzetilerek, bu mutlu günlere fazla güvenilmemesi söylenmektedir. Çünkü, neşe veren sarhoşluğun ardından baş ağrısı, yani sıkıntılı günler gelebilir.

**Töp-ı âh-ı inkisâra pâydâr olmaz yine
Kişver-i câhın nice sengîn-hisârın görmüşüz**

inkisâr: kırılma ; pâydâr: ayakta kalmak ; kişver: ülke ; câh: makam, mevki ; sengîn: taştan

“Biz, kırgınlık beddualarının topu karşısında yıkılıp giden, nice makam ve mevki ülkesinin taştan kalelerini görmüşüz.”

Makam ve mevki ülkeye, ahları da topa benzetilmekte ve mazlumların ahları karşısında bunların taştan kalelerinin bile dayanamayacağı anlatılmaktadır.

**Bir hurûşuyla ider bin hâne-i ikbâli pest
Ehl-i derdin seyl-i eşk-i inkisârın görmüşüz**

hurûş: coşma ; eşk: göz yaşı ; inkisâr: kırılma

“Bir coşuşuyla bin ikbal hanesini yerle bir eden, dertli insanların sel gibi kaban kırgınlık göz yaşlarını görmüşüz.”

Gönlü kırılan, mazlum insanların göz yaşlarının karşısında, mevki sahibi insanlar her şeyini kaybedebilirler.

**Bir hadeng-i cân-güdâz-ı âhdır sermâyesi
Biz bu meydânın nice çâpük-süvârın görmüşüz**

hadeng: ok ; cân-güdâz: can delen çâpük-süvâr: hızlı ata binici, hızlı süvari

“ Biz, bu meydanda sermayesi sadece öldürücü bir âh oku olan nice hızlı süvariler görmüşüz.”

Mazlumların ahları karşısında, hızlı süvariler, makam ve mevki bakımından çabuk yükselenler de dayanamaz.

**Bir gün eyler dest-beste pâygâhı câygâh
Bî-aded mağrûr-ı sadr-ı i'tibârın görmüşüz**

dest-beste: eli bağlı; pâygâh: ayak yeri, kapı dibi; câygâh: oturulacak yer

“Bir gün, elini bağlayıp kapı dibini mekân tutan, itibarlı makamlarının sayısız mağrur kimselerini görmüşüz.”

Makam ve mevkilerine güvenip mağrur mağrur gezen birçok insan, bin gün olur kapı kapı dolaşan bir uşak durumuna düşebilir.

**Kâse-i deryûze tebdîl olur câm-ı murâd
Biz bu bezmin Nâbîyâ çok bâde-hârın görmüşüz**

kâse:kese ; deryûze: dilenci ; tebdîl: değiştirme ; bezm: içki meclisi ; bâde-hâr: şarap içen

“Ey Nabî! Biz bu içki meclisinde, içtikleri murat kadehleri gün gelip dilenci kâsesine dönenen nice şarap içiciler görmüşüz.”

Murat, bir kadehe benzetilerek; muradına kavuşmuş mutlu insanların gün gelip dilenci durumuna düştükleri belirtilmektedir.

NÂBÎ (1642-1712)

Gazel

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gülsitân-ı dehre geldük reng yok bû kalmamış Sâye-endâz-ı kerem bir nahl-i dil-cû kalmamış

dehr: dünya, *bû*: koku, *sâye-endâz*: gölge salan, *kerem*: cömertlik, büyüklük, *nahl*: fidan, *dil-cû*: gönül arayan, sevgili

"Dünya bahçesine geldik, ne rengi, ne kokusu kalmış. İnsana kerem gölgesi salan gönül çekici bir fidan kalmamış."

Nabî, gazelinde benzetmeler ve sembollerle, yaşadığı dönemden şikayet etmektedir. Dünyayı bir gül bahçesine benzeten (teşbih-i belîğ) şair, onun tadının tuzunun kalmadığını, bahçedeki gölgelerinde insanları barındıran fidanlar gibi, insanları koruyan, gözeten cömert kimselerin de neslinin tükendiğini söyler (açık istiare).

Eylemiş der-beste dükkânın tabîb-i rûzgâr Hokka-i pîrûze-i gerdûnda dârû kalmamış

der-beste: kapısı kapalı, *gerdûn*: gök kubbe, felek, *dârû*: ilaç, *pîrûze*: açık mavi

"Zamane doktoru, iş yerinin kapısını kapamış. Feleğin mavi renkli şişesinde ilaç kalmamış."

Aksaklıkları düzeltecek, insanların dertlerine çare olacak bir devlet adamı da kalmamıştır.

Teşnegânun çâk çâk olmuş leb-i hâhişgeri Çeşmesâr-ı merhametde bir içim su kalmamış

teşnegân: susamış, *hâhişger*: istekli

"Susamış insanların hasret çeken dudakları parça parça olmuş; fakat merhamet çeşmesinde bir yudum su bile kalmamış."

Problemlerden, sıkıntılardan bunalan insan için küçücük de olsa bir ümit kalmamıştır.

Kadrin anlar yok bilür yok merdüm-i sencîdenün Çâr-sûy-ı kâbiliyyetde terâzû kalmamış

merdüm: insanlar, *sencîde*: tartılmış, seçkin

"Seçkin insanların kıymetini bilen yok. Sanki yetenek çarşısında onu tartıp değerlendirecek terazi kalmamış."

Yetişmiş, değerli insanlar ise bir kenara atılmıştır.

Ceyş-i gamdan kanda itsün ilticâ ehl-i niyâz Kal'a-i himmetde Nâbî burc u bârû kalmamış

ceyş: asker, *burc u bâru*: burç, kale duvarı

“Yalvarıp yakaran insanlar gam askerinin zulmünden nereye sığsın? Ey Nabî, himmet kalesinde burç kalmamış.”

Gamı askere benzeten şair (teşbih-i belîğ), yalvarıp yakaran, bağırıp çağıran insanların sığınacakları hiçbir yerin kalmadığını söylemektedir.

NÂBÎ (1642-1712)

Gazel

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

Bir devlet için çerhe temennâdan usanduk

Bir vasl için ağyâra müdârâdan usanduk

müdârâ : dost gibi görünme, yüze gülme

“Bir anlık talihimizin açılması için feleğe yalvarmaktan usandık. Sevgiliye bir anlık kavuşma için rakiplere (yabancılara) iyi görünmeye çalışmaktan usandık.”

Gazelde, diğerinden farklı olarak şairin kendisi için yaptığı öz eleştiri konu edilmektedir. Nabî, bahtının açılması ve sevgiliye kavuşması için yaptıklarını eleştirmektedir.

Hicrân çekerek zevk-i mülâkâtı unutduk

Mahmûr olarak lezzet-i sahbâdan usanduk

“Hicran çeke çeke sevgiliyle buluşup konuşmanın zevkini unuttuk. Mahmur ola ola da şarabın lezzetinden usandık.”

Düşdük katı çokdan heves-i vuslata ammâ

Ol dâ'îye-i dağdağa-fermâdan usanduk

dâiye: içten gelen arzu, *dağdağa-fermâ*: gürültü patırtı uyandıran

“Çoktan, büyük bir vuslat hevesine düştük, ama karışıklık çıkaran, huzurumuzu bozan bu isteklerden usandık.”

Dil gamla dahı dest ü girîbândan usanmaz

Bir yâr için ağyâr ile gavgâdan usanduk

dest ü giribân ol-: elle yakasına yapışmak

“Gönül, dertleriyle yaka paça olmaktan usanmaz; fakat bir sevgili için rakiplerle (yabancılarla) kavgadan usandık.”

Nâbî ile ol âfetün ahvâlini nakl it

Efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'dan usanduk

“Nabî ile o sevgilinin macerasını anlat; Mecnun ile Leyla efsanesinden usandık.”

NÂBÎ (1642-1712)

HAYRÎ-NÂME

Hayriye, Nâbî'nin en çok tanınan eseridir. Şairin, 1701'de, oğlu Ebu'lhayr Mehmet Çelebi için Halep'te kaleme aldığı bu eseri, 35 bölüm ve 1660 beyitten oluşmaktadır. Nâbî, eserini yazdığı anda oğlu Ebu'lhayr henüz yedi yaşındadır. Eser, Halep'te yazılmıştır. Nâbî, bu eseriyle hayat tecrübesini oğluna ve dolayısıyla bütün gençlere aktarmaya çalışmıştır. Eser, şu bölümlerden oluşmaktadır : Giriş, eserin yazılış sebebi, İslâmın şartları, Kelime-i şehâdet, namazın fazileti, orucun önemi, hac, zekât ve sadaka, ilmin değeri, Allah'ı bilme ve irfan yolu, İstanbul'un güzellikleri, güzelliğin tanımı, tokgözlülük, alay ve mizahın zararları, cömertlik, güzel ahlâk, dedikodunun zararları, fal ve yıldız ilminin zararları, içki ve uyuşturucunun zararları, süs ve zînetin zararları, ayânların zulmü, yalan ve sahtekârlığın zararları, bahar, güzel söz ve şiir, sabırlı olma, ziraatın durumu, paşalık ve paşaların durumu, kadılık, tavla ve satranç, divân hocalığı talebi, iksîr ve kimyanın zararları, söz taşımanın zararları, tıp ilminin önemi, du'a bölümü.

Nâbî, bu eserinde XVII. Yüzyıldaki toplum hayatındaki yozlaşmanın tahlilini yapmaktadır. Oğluna, tavır ve davranışlar konusunda yol gösteren şair, onun sağlam bir dinî terbiye almasını, israf, sefahat ve boş uğraşlardan uzak durmasını ister. Şair, tasavvufu methetmekle birlikte, sahte şeyhlerin zararlarını da belirtir. Âyânlık, kassamlık, kadılık, pâşalık gibi mesleklerdeki yozlaşmaya dikkat çeken Nabî; oğlu için en ideal mesleğin divân hocalığı olduğunu söyler.

Aşağıdaki bölümde, bu dönemde paşalık mevkiinin durumu ve şairin oğluna tavsiye ettiği yegâne meslek olan divan hocalığının hususiyetleri anlatılmaktadır.

Kaynaklar: Mahmut Kaplan, *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)*, AKM Yay., Ankara 1995; İskender Pala, *Nabî, Hayriye*, Bedir Yay., İstanbul 1989.

MATLAB-I DAĞDAĞA-YI PAŞAYÎ

(Paşalık Dağdağası /sevdası Talebi)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

(...)

Fazla mâl olmayacak yapma binâ

Eyleme mâlini bîhûde hebâ

“Fazla malın yoksa bina yaparak malını boş yere heba etme.”

Olmasın masrafun ol denlü füzûn

Ki zarûrî olasıñ zâr u zebûn

zebûn: zayıf, güçsüz

“Masrafın aşırı olmasın. Sonunda mutlaka zayıf ve düşkün düşersin.”

Masrafun itme gözüm nûrı ziyâd

Ne kadar vâsi’ olursa îrâd

îrâd: gelir

“Ey gözümün nuru! Gelirin ne kadar fazla olursa olsun giderlerini artırma.”

Virme hiç dâ’ir-i câha vüs’at

Zımn-ı hiffetdedür ancak râhat

dâir: devreden, dair, câh: makam, vüs’at: genişlik, zımn: gizli, örtülü, hiffet: hafiflik, hoppelik

“Makam, mevki dairesini genişletme. Huzur, hafifliğin (mütevazı yaşamının) altında gizlidir.”

Bağçe seyri olunursa matlûb

Yitişür binmek için bir merkûb

“İsteğin bahçeyi seyretmekse, bir tane binek yeterlidir.”

Masraf-ı âhûra oldıkça zebûn

Yorılır atlu yayandan efzûn

“Ahır masrafları altında aciz kalan atlı, yaya insanlardan daha fazla yorulur.”

(...)

Olma pâşâlık için âvâre

Tabl u surnâ ile girme nâre

tabl: davul, surnâ: zurna, nâr: ateş

“Paşalık sevdasıyla kendinden geçme. Davul zurna peşinde kendini ateşe atma.”

Bağlama tantana-i tabla gönül

Dûrdan hoş gelür âvâz-ı dühül

dühül: davul

“Davulun tantanasına gönül bağlama. Uzaktan davulun sesi hoş gelir.”

Pâşâlık 'ömre sürer mihnetdür

Hâsılı derd ü gam u kasvetdür

kasvet: sıkıntı, ağırlık

“Paşalık ömür boyu süren bir derttir. Kısacası, dert, tasa ve sıkıntıdır.”

(...)

Zulm iderse yıkılır hâne-i dîn

İtmese bulmaz umûru temkîn

umûr: işler

“Zulm ederlerse din hanesi yıkılır. Etmezlerse de işleri yoluna girmez.”

Çekdügi mihnet olunsa ta'dâd

Değmez ol mihnete Mısır u Bağdâd

ta'dâd: sayma

“Çektikleri sıkıntı sayılacak olsa, Mısır ve Bağdat'ı bile verseler o mihnete değmez.”

Hây u hûy ile ider 'ömrü güzer

Hâsılı eşk-i ter ü hûn-ı ciger

“Hayatları hay huy ile geçer. Ellerine geçen taze göz yaşları ve ciğer kanıdır.”

Padişâh korhusı hod râhatsuz

Azl-ı nâ-gâh kıyâmet-endûz

-endûh: kazanan, toplayan

“Padişah korkusundan ve kıyametler koparan, ansızın gelecek azil korkusundan sürekli huzursuzluk içindedirler.”

Nev-be-nev vesvese-i gûn-â-gûn

Kuvvet-i vâhime hem-kâr-ı cünûn

“Sürekli, çeşitli vesveseler, korkular ancak kendini kaybetmiş insanların işidir.”

Ne belâdur ne musîbetdür bu

Niçe devlet niçe rif'atdür bu

“Bu nasıl bir bela, bu nasıl bir musibettir; bu nasıl ikbal, nasıl yüceliktir.”

Gâlibâ gördüğümüz paşalar

Bâ-husûs âsaf-ı sahib-râlar

râ: fikir

“Galiba bizim gördüğümüz paşalar, özellikle rey sahibi vezirler...”

Meleküyyü'ş-şiyem ü nîk-hısâl

Sâf-dil sâdık u pâkîze makâl

Şiyem: huy, hısâl: hasletler, özellikler, makâl: söz

“Hepsi melek tabiatlı, iyi huylu, saf kalpli, temiz ve doğru sözlü inbanlardır.”

(...)

Nicesi râzı degül câhından

Ağlar inler çoğı ikrâhından

“Çoğu, bulunduğu mevkiden razı değil. Çoğu da bulunduğu yerden öğrendiği için ağlayıp inlemekte.”

Kim endîşe-i ferdâ eyler

Havfdan mevte temennâ eyler

“Kimi gelecek kaygısına kapılmıştır, hatta korkusundan ölümü bile düşünür.”

(...)

**Buna benzer dahı çok cevr ü sitem
Çâk olur yazsa girîbân-ı kalem**

"Bunun gibi daha ne eza ve sıkıntılar. Kalem yazacak olsa bağı yarılr."

MATLAB-I HÂCEGÎ-İ DİVÂNÎ

(Divân Efendiliği Talebi)

**İy kalemrân-ı kitâb-ı âmâl
Nazar-endâhte-i hüsn ü cemâl**

"Ey emeller kitabının yazarı, güzellik peşinde olanlar!"

Ger Sitanbul'a düşerse seferin

Mansıba itse ta'alluk nazarın

mansıb:devlet hizmeti, memuriyet

"Eğer yolun İstanbul'a düşer ve gözün bir mansıba takılırsa..."

Olma rehber-dih-i tadrîs ü kuzâ

Kâdı-'asker de olursan farazâ

rehber-dih: yol gösterici, rehberlik edici

"Sakin, kazasker (ilmiye rütbesinin en üstü) bile olsan kadılık ve müderrislik yolunda yol gösterici olma."

Sanma zinhâr anı râhatlı tarîk

Emn ü âsâyîşi yokdur tahkîk

"Sakin onları rahat bir makam zannetme. Gerçekte onlarda güven ve huzur yoktur."

O tarîkin hatarı bî-haddür

İntizâr-ı emeli mümteddür

mümted: uzayan, süren

"O yolun tehlikeleri sınırsızdır. Emeline erişmek çok uzundur."

Silsile kaydı uzun sevdâdur

Pâyeler mûsile-i gavgâdur

"Terfi düşüncesi uzun bir sevdadır. O rütbelere kavgayla ulaşılır."

Evvel-i hâli zarûretle geçer

Gerçi kim âhiri 'izzete geçer

"Her ne kadar sonu rahat olsa bile, ilk zamanlar sıkıntılarla, yokluklarla geçer."

Evvel ü âhirinün râhatı yok

Azdan mansıbınun mihneti çok

"Evvelinde ve ahirinde rahat yok. Memuriyetten azledilme korkusundan çekilen sıkıntının hesabı yok."

(...)

Görmedim ben hele bu devletde

Hâcelikler kadarın râhatda

hâce:divan efendisi

“Ben bu devlet hizmetinde divan efendiliği kadar rahat meslek görmedim.”

Cümlenün mu'teber ü âsânı

Mansıb-ı hâcegî-i dîvânî

“Hepsinin en makbulü ve kolayı divan efendiliği görevidir.”

Hâcelikten biri olursa nasîb

Sür rü'ûsu gözüne itme şekîb

Şekib: sabır, tahammül

“Divan efendiliklerinden biri nasib olursa, beklemeden bu rütbeyi yüzüne gözüne sür (şükret).”

İzzet olmaz o kadar yanumda

Çok şerefdür hele vicdânımda

“Bana göre bu kadar büyük bir rütbe olmaz. Hele benim gönlümde çok büyük bir şereftir.”

Hep kemâl üzre esâs-ı devlet

İzzet ü rif'at ü şân u şöhet

“Mutluluğun esası, yücelik, şeref, şân ve şöhet hepsi en güzel şekilde onda vardır.”

Cümlenün mu'teber ü muhteremi

Cümlenün müntahab u mugtenemi

“Hepsinin en geçirlisi, en iyisi, en seçkin, en paralısi budur.”

Gayrılar denlü dahı zahmeti yok

Yine ol tâ'ifeden râhatı yok

“Diğerleri kadar zahmetli değil. O kâtiplerden daha rahatı da yok.”

(...)

Bundan a'lâ dahı devlet mi olur

Merkez-i emn ü selâmet mi olur

“Bundan daha büyük mutluluk mu olur? Bundan daha iyi güven ve rahatlık makamı mı olur?”

Hak virürse olasın ehl-i kalem

Hâceliklerde diyânetle 'alem

“Allah nasip ederse, inşallah kalem (kâtip) ehli olup dürüstlük ve dindarlığıyla divan efendiliğinde bayrak gibi seçkin biri olursun.”